

Kütüphane Özgürlüğün Kapısıdır!

Library is the Gate of Freedom!

Müslüm Yurtseven*

Öz

Bu deneme; kütüphane-bilgi ve bilgi-özgürlük ilişkisinden yola çıkarak kütüphanelerin özgürlüğe açılan kapı fikrini açıklamak ve desteklemek amacıyla yazılmıştır. Denemede tarihi şahsiyetlerin bilgi veya özgürlük üstüne söylemlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak bilgi-özgürlük ilişkisine emsal oluşturacağı, buradan hareketle de kütüphanelerin kuramı, yapısı ve işleyişi gereği bu ilişkinin organik bileşeni olacağı savunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Bilgi ve özgürlük ilişkisi; kütüphane ve özgürlük ilişkisi; özgürlük; bilgi; kütüphane.*

Abstract

This essay has been written to explain and support the idea of the gate to the freedom of libraries by way of library-information and information-freedom relation. In the essay, it was argued that historical discourses of historical figures on information or freedom would form a precedent in terms of information-freedom relation, directly or indirectly, from this point on, the theory, structure and functioning of libraries would be an organic component.

Keywords: *Information and freedom relation; library and freedom relation; freedom; information; library.*

Kütüphane; her insanda, toplumda birbirinden bağımsız anlamlar kazanabilecek zenginliğe sahip, “insanlığın canlılığı”nı koruyan, uluslarüstü değerler hazinesinin incisi, tüm seslerin “sessizliği”, düşünsel emeğin çıktısı...

Kuşkusuz, kütüphane üstüne söylenecek, yazılacak çok tümce var. Kanımca kütüphane kendisini niteleyecek, betimleyecek sözcük yığınlarından öte bir kavram.

Kütüphaneyi yine de kavramsal ve düşünsel açıdan ilişkilendirmek istediğimde, kendisi gibi engin anlamlara sahip olan “özgürlük” kavramından daha uygun bir sözcük bulamıyorum. Kütüphane ve özgürlük... Somut ve soyut iki kavramın kombinasyonu... Birbirini besleyen ve bütünleyen iki olgu...

Aforizmalardan ibaret oluşturulan sloganları pek tasvip etmesem de kütüphane ve özgürlük üstüne hem düşünsel hem de eylemsel açıdan söylenebilecek bir sloganım var!

“Kütüphane, Özgürlüğün Kapısıdır!”

Her ne kadar özgürlük ve bilgi üstüne sıralanan önermeler; “Özgürlük bilgidен doğar” ile “Bilgi özgürlükten doğar” ikileminde hâlâ tartışılmalıysa da bu slogan, kanımca, kütüphane

* Kütüphaneci. Sinop Üniversitesi Kütüphanesi, Türkiye. E-posta: muslumyurtseven87@hotmail.com

Librarian. Sinop University Library

Geliş Tarihi - *Received*: 18.06.2018

Kabul Tarihi - *Accepted*: 28.09.2018

ve özgürlük ilişkisinin organik çıktısı konumundadır. Bir başka deyişle, iki olguyu oluşturan temel dinamik bilginin, iki kavramı, düşünsel ve eylemsel açıdan birbiriyle bütünleştirmesidir.

Bilgi, geçmişten günümüze tüm dinlerin, felsefenin ve pozitif bilimlerin yakından ilgilendiği bir kavram ve her tarihsel dönemin paradigmasını biçimleyici etken unsurdur.

Bilginin bu biçimleyici yönü, kaçınılmaz olarak insanlığın yüzyıllardır “özgürlük” üstüne söylemlerinin “bilgi” ye yapılan doğal atfı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nasıl mı?

Montaigne'nin “Denemeler”¹ kitabını okudunuz mu? “Özgürlüğe” düşkünlüğü Hindistan'ı vermeleri halinde bir serçe parmağının esaretini dahi kabul etmeyen bir düşünürün, “özgürlük ve bilgi” ilişkisi, sizce bir şey ifade etmiyor mu? Ya da acaba Montaigne, Hindistan'a sahip olma uğruna serçe parmağının esaretini kabul etseydi “Montaigne” olabilir miydi?

Dinsel (!) dogmaların yarattıkları esaretlere karşın, tüm semavi dinlerin ortak söylemi olarak düşünülebilecek, Hz. Ali'nin “Allah seni özgür yaratmışken kimseye kul, köle olma!”² sözü size neler düşündürüyor? Bana neler düşündürmüyor ki... Bedenî esaretten öte bu söylemin amacı, prangalar vurulmuş ve duvarlarla örülmüş beyinlerin “bilgisizliğine” işaret değil midir? “Tefekkürle bilinçli olmayı” sürekli vurgulayan inancın/inançların “özgürlük” üstüne söylenen anlamlı ve güzel sözlerinden biridir desek, kanımca yerinde bir ifade olur. Nasıl olmasın ki? Yüzyıllardır sorgulamayı, düşünmeyi ve “bilgi edinmeyi”(!) klişelerle men eden “inancın” ya da “inanç gruplarının” bugün zihinsel esaretlerini görmemek olanaklı mı?

Ali Şeriatî'nin yaşam mottosu ve bütün kitaplarının iç kapaklarında “Sizi rahatsız etmeye geldim”³ sözüne ne demeli? İnsan hürriyetini “bilgi ve sorumluluk” üzerine temellendiren Şeriatî'nin, bilgiden yoksun hürriyeti kabul etmesi olanaklı mıdır? Ya da Şeriatî acaba bizi hangi noktalarda rahatsız etmeye gelmiş olabilirdi?

Nazım Hikmet'in, “Hürriyet Kavgası”⁴ “Bir Hazin Hürriyet” ve “Akrep Gibisin Kardeşim” şiirlerini okudunuz mu? Bilgiyle dünyayı aydınlatan, karanlığın üstüne yürüyen insanlarla, “korkak bir karanlık içinde” esareti kabul eden ve yaşayan insanları, şiirlerinde ilmek ilmek nasıl işlediğini görürsünüz. Asılmak hürriyetiyle “hür” olmayı, esarete yeğleyen Nazım'ın “bilgi dünyasını” nasıl okumalı?

Karl Marx'ın “...özgürlük belli bir güç ve belli kapasiteler sahibi olmayı gerektirir ve özgür eylem insanın güç ve kapasiteleri üzerindeki hâkimiyetinden kaynaklanan eylemdir.”⁵ İfadesini nasıl okursunuz? İnsanın güç ve kapasitesi “bilgi” den yoksun düşünülebilir mi?

Bertrand Russel “eğitimin amacının zihinsel bir özgürlük olduğu bir dünya isterdim. Gençlerin aklını, onların bütün hayatları boyunca nesnel kanıtların oklarından koruyacak olan bir zırhın içine sokmamalı. Dünyanın açık kalplere ve aydın insanlara ihtiyacı var ve bunu statik sistemlerle elde edemeyiz”⁶ der. Zihinsel özgürlüğü ve aydınlığı “bilgi” olmadan sağlamak olanaklı mı?

Tarihi şahsiyetlerin, gerek özgürlük gerekse bilgi (edinimi) bağlamındaki söylemlerini artırmak olanaklıdır. Eminim ki sizin de edinimleriniz, bu örnekleri çoğalttı bile... Belki Platon'u anımsadınız, belki Hegel'i ya da Mehmet Âkif'i...

¹ Montaigne. *Denemeler*. (2016). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

² Ali ibn Ebu Talib (Hz. Ali). (2012). *Nehcü'l Belağa: Hz. Ali'nin hutbeleri, vasiyetleri, emirleri, mektupları, hikmet ve vecizleri*. A. Gölpınarlı. (Haz.). İstanbul: Derin Yayınları.

³ Ali Şeriatî. “*Ali Şeriatî Külliyyatı*”. (2011/12). İstanbul: Fecr Yayınevi.

⁴ N. Hikmet. (2002). *Son şiirleri (1959-1963)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

⁵ F. Keskin. “Marx'ın Özgürlük Anlayışı”. Erişim adresi: <http://yenihukuk.blogspot.com/2013/09/3-marksn-ozgurluk-anlays-ferda-keskin.html>

⁶ Erişim adresi: https://tr.wikiquote.org/wiki/Bertrand_Russell

Her ideolojinin, inancın, görüşün “özgürlük” üstüne söylemleri farklı olsa da, bütün söylemlerin “bilgi” paydasında bulunduğu su götürmez bir gerçekliktir. Bir başka deyişle, bilgiden, fikirden yoksun bir “özgürlük” ü kabul eden bir anlayış var mı?

Özgürlüğü, ister bireyin aklını bağımsızlaştırıp, üst bir akla devretmemesini savunan seküler yaklaşım üzerine temellendirin, isterseniz de bir inancın ya da inançların “akılla teslimiyetin yarattığı hürriyet” üzerine... Özgürlük tümceleri yine de “bilgi” ekseninde biçimlenecektir.

Kütüphane bu işin neresinde dersiniz?

Tarihsel süreçte bilginin geçiş formlarına ve bu formlara bağlı olarak bilgiye erişim kanallarına, kısacası bilginin evrim sürecine yakinen tanıklık eden kütüphanelerin, bilgi ve özgürlük denkleminde, organik bir bileşen konumunda olması kaçınılmaz değil mi? Bir başka deyişle, insanlığın tarihsel süreci açık uçlu bir kompozisyon olarak düşünüldüğünde, şu ana kadar yazılan kompozisyonun son tümcesinin, kütüphanenin yaşam döngüsü içinde yer alması, kütüphanelerin “özgürlüğe açılan kapı” nitelemesini sizce de doğrulamıyor mu? Hele de ulusal ve uluslararası alanda kütüphane emekçileri, bilginin sansürüne karşı “düşünce ve ifade özgürlüğü” nün⁷ koruyuculuğunu üstlenmiş ve tüm iş süreçlerini bu bağlamda yerine getirmeye ahdetmişken...

Kütüphane-bilgi rasyonallitesi, bilgi-özgürlük realitesini anlamlı kılıyorken, özgürlük kapısından içeri girmeyi düşünmez misiniz?

Özgürlük birkaç adım ötenizde...

Kaynakça

- Ali ibn Ebu Talib [Hz. Ali]. (2012). *Nehcü'l Belağa: Hz. Ali'nin hutbeleri, vasiyetleri, emirleri, mektupları, hikmet ve vecizleri*. A. Gölpınarlı. (Haz.). İstanbul: Derin Yayınları.
- Hikmet, N. (2002). *Son şiirleri (1959-1963)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Keskin, F. *Marx'ın Özgürlük Anlayışı*. Erişim adresi: <http://yenihukuk.blogspot.com/2013/09/3-marksn-ozgurluk-anlays-ferda-keskin.html>
- Montaige. (2016). *Denemeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şeriati, A. (2011). *Ali Şeriati Külliyyatı*. İstanbul: Fecr Yayınevi.
- Türk Kütüphaneciler Derneği Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi. IFLA/FAIFE İfade Özgürlüğü ve İyi Kütüphaneciliğin İlkeleri*. Erişim adresi: <http://kutuphaneci.org.tr/bildirgeler/>

⁷ Bakınız. “Türk Kütüphaneciler Derneği Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi”; “IFLA/FAIFE İfade Özgürlüğü ve İyi Kütüphaneciliğin İlkeleri” Erişim adresi: <http://kutuphaneci.org.tr/bildirgeler/>